

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Marie Turkové a JUDr. Jiřího Pally v právní věci žalobkyně: **V. D.**, zast. JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 8. 9. 2009, č. j. 2 Cad 83/2009 – 21,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 23. 4. 2009, č. X, žalovaná Česká správa sociálního zabezpečení zamítla žádost žalobkyně o úpravu důchodu (vdovského) pro nesplnění podmínek ustanovení § 25 odst. 8 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, s odůvodněním, že rozhodnutím ze dne 13. 6. 1996 byl žalobkyni přiznán od 6. 5. 1996 vdovský důchod podle ustanovení § 49 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění, ve výši 1334 Kč měsíčně; v souběhu se starobním důchodem ve výši 3934 Kč měsíčně náleží tak žalobkyni celkem 5268 Kč. Žalovaná vysvětlila, že vdovský důchod (po zemřelém manželů žalobkyně J. D.) náleží ve výši 50 % procentní výměru důchodu zemřelého ke dni jeho úmrtí. Manžel žalobkyně pobíral ku dni úmrtí X starobní důchod ve výši 6256 Kč měsíčně (procentní výměra činila 5336 Kč a základní výměra 920 Kč), 50 % z částky 5336 Kč činí 2668 Kč, což je výše vdovského důchodu žalobkyně. Vzhledem k tomu, že výše jejího již dříve přiznaného starobního důchodu činila 3934 Kč (byla vyšší než důchod vdovský), vyplácí se podle § 58 zákona o důchodovém pojištění starobní důchod v plné výši a z vdovského důchodu se vyplácí jedna polovina, tj. 1334 Kč. Celkem tak náleží žalobkyni 5268 Kč. Dále žalovaná uvedla, že zemřelému manželů J. D. byl přiznán od 1. 1. 1957 výsluhový důchod podle § 27 zákona o sociálním zabezpečení č. 55/1956 Sb., který byl od 1. 7. 1964 podle nových předpisů považován za důchod invalidní. Od 1. 1. 1971 byl tento

důchod podle § 11 zákona č. 101/1964 Sb. přepočten na starobní důchod pravomocným rozhodnutím žalované ze dne 8. 1. 1971. Tento důchod byl pravidelně zvyšován dle veškerých zákonných opatření až do dne úmrtí pojištěnce. Již od března 1991 však důchod i bez rehabilitačního příplatku podle zák. č. 119/1990 Sb. byl omezen na nejvyšší přípustnou výměru důchodu ve výši 3800 Kč. Žalovaná potvrdila, že J. D. byl odsouzen pro trestný čin uvedený v § 2 zák. č. 119/1990 Sb. a vězněn od 6. 3. 1951 do 6. 9. 1951, tj. 184 dnů a příplatek za soudní rehabilitaci podle zák. č. 119/1990 Sb. by náležel k 1. 7. 1990 (tedy ke dni účinnosti uvedeného zákona). V této době pobíral starobní důchod ve výši 3200 Kč měsíčně (důchod k uvedenému dni činil 3290 Kč, avšak po úpravě na nejvyšší přípustnou výměru náležel ve výši 3200 Kč). Úprava výše důchodu zemřelého by se tak s přihlédnutím k ustanovení § 25 odst. 7 zák. č. 119/1990 Sb., v platném znění, neprojevila na výši skutečně jemu vypláceného důchodu, z něhož se vyměřuje vdovský důchod, ze které by vyplývala možnost úpravy vdovského důchodu žalobkyně podle odst. 8 cit. ustanovení. Účast na soudní rehabilitaci je tudíž zcela bez vlivu na výši jak starobního důchodu zemřelého, tak poté i na výši důchodu vdovského. Žalovaná sdělila, že tímto rozhodnutím provádí rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2009, č. j. 4 Cad 82/2006 – 30.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně včas žalobu, v níž uvedla, že je vdovou po J. D., narozeném X, zemřelém X, přičemž po manželově smrti neuzavřela žádné nové manželství. Její manžel za svého života nepobíral příplatek k důchodu podle § 25 odst. 7 zák. č. 119/1990 Sb. Potvrdila, že je poživatelkou starobního a vdovského důchodu, přičemž dne 12. 10. 2005 požádala žalovanou o příplatek k důchodu podle § 25 odst. 8 zák. č. 119/1990 Sb., v platném znění. Žalovaná její žádost zamítla rozhodnutím ze dne 12. 12. 2005, č. X s odůvodněním, že manžel žalobkyně „*nebyl zproštěn obžaloby podle zák. č. 119/1990 Sb.*“, a tak žalobkyni nárok na úpravu vdovského důchodu podle tohoto zákona nevznikl. Označené rozhodnutí žalované bylo posléze zrušeno rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 14. 4. 2006, č. j. 2 Cad 6/2006 – 14, s právním názorem, že pokud byl manžel žalobkyně rehabilitován podle zák. č. 82/1968 Sb., pak to z hlediska § 34 zák. č. 119/1990 Sb., má stejné účinky jako rehabilitace podle zák. č. 119/1990 Sb. Žalovaná poté rozhodnutím ze dne 29. 5. 2006, č. X, žádost žalobkyně o úpravu vdovského důchodu podle § 25 odst. 8 zák. č. 119/1990 Sb. znovu zamítla s odůvodněním, že starobní důchod zemřelého J. D. byl od března 1991 omezen na maximální přípustnou výši 3800 Kč měsíčně. Výše procentní výměry vdovského důchodu k datu jeho úmrtí dne X tak byla stanovena ve správné výši, přičemž účast na soudní rehabilitaci zůstává zcela bez vlivu na výši vdovského důchodu žalobkyně. Toto rozhodnutí žalované bylo zrušeno rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2009, č. j. 4 Cad 82/2006 – 30 s tím, že jde o rozhodnutí nepřezkoumatelné pro nedostatek odůvodnění. Žalovaná poté vydala rozhodnutí ze dne 23. 4. 2009, č. X, jímž žádost žalobkyně o úpravu vdovského důchodu podle § 25 odst. 8 zákona o soudní rehabilitaci znovu zamítla. Žalobkyně ani s tímto rozhodnutím nesouhlasí a namítá především jeho nepřezkoumatelnost. Tu spatřuje v tom, že v odůvodnění napadeného rozhodnutí žalovaná uvádí, že důchod pana D. by činil ke dni 1. 7. 1990 částku 3290 Kč měsíčně, avšak po úpravě na nejvyšší výměru náležel ve výši 3200 Kč. Není však uvedeno, podle jakého zákonného ustanovení byla částka důchodu omezena právě na 3200 Kč měsíčně. Za ještě závažnější námitku označila žalobkyně, že sice její zemřelý manžel o příplatek k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci do své smrti nepožádal, což však nic nemění na jejím právu, aby jako pozůstalá vdova o příplatek požádala ve smyslu ustanovení § 25 odst. 8 cit. zákona a aby jí byl vyplacen ve výši 60 % z částek stanovených v odst. 7 téhož ustanovení. Stejně právo by žalobkyně měla, kdyby její manžel nikdy žádný důchod nepobíral. Logika, kterou předkládá žalovaná v napadeném rozhodnutí by ovšem všechny takové vdovy z nároku na příplatek podle § 25 odst. 8 cit. zákona diskvalifikovala. Podle názoru žalobkyně není pro posouzení věci rozhodná výše důchodu pobíraného zemřelým manželem, když sám o příplatek nežádal, avšak žádá o něj pozůstalá vdova,

jejíž nárok na příplatek (nebo úpravu důchodu) není odvozen z výše manželova důchodu (který by byl o příplatek zvýšen), ale pouze z délky jeho věznění a zařazení do pracovní kategorie, přičemž výslednou částku je třeba pokrátit na 60 %. Žalobkyně navrhovala, aby Městský soud v Praze zrušil napadené rozhodnutí žalované a věc jí vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k žalobě navrhovala její zamítnutí a zdůraznila, že výše důchodu zemřelého manžela byla odůvodněna včetně odkazu na platnou zákonnou úpravu při jeho přiznání a následně při všech pozdějších úpravách. Připomněla, že nejvyšší přípustné výměry důchodu dosáhl zemřelý manžel stěžovatelky již nejméně v roce 1992, neboť např. rozhodnutím ze dne 25. 3. 1992 byla zamítnuta jeho žádost o úpravu starobního důchodu podle ustanovení § 22 zák. č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, právě z důvodu dosažení nejvyšší přípustné maximální výše důchodu. Vdovský důchod se přitom stanovuje z důchodu zemřelého a proto není již nutné v odůvodnění rozhodnutí o vdovském důchodu podrobně se zabývat odkazy na právní normy, podle kterých byl důchod zemřelého upravován. Pokud jde o výklad ustanovení § 20 zák. č. 119/1990 Sb., odkázala žalovaná na odůvodnění napadeného rozhodnutí a na svá předchozí vyjádření v této věci. K argumentaci zástupce žalobkyně, že nárok na příplatek k vdovskému důchodu podle odst. 8 uvedeného ustanovení není odvozen z výše manželova důchodu, ale pouze z délky věznění a zařazení do pracovní kategorie, žalovaná uvedla, že takto pojatý výklad zákona by přinesl nestejně posuzování nároků vdov podle toho, zda jejich manžel za svého života požádal o odškodnění podle tohoto zákona, či nikoliv.

Ve stanovisku ze dne 7. 7. 2009 k vyjádření žalované uvedla žalobkyně, že s názorem zde vysloveným nesouhlasí: Pokud zemřelému manželovi byl příplatek vyplácen, vdovský důchod je vypočten z důchodu zvýšeného o tento příplatek, pokud zemřelému manželovi příplatek vyplácen nebyl (ať už z jakéhokoliv důvodu), může o jeho přiznání požádat vdova, tedy žalobkyně. Žalobkyně má za to, že jí příplatek k vdovskému důchodu náleží i za situace, kdy její manžel sám příplatek nepobíral, avšak byl rehabilitován. Odkázala na obecné závěry vyjádřené v některých nálezech Ústavního soudu ČR, v nichž tento soud opakovaně kritizoval žalovanou za její formalistický přístup k výkladu právních předpisů, a to zejména ve vztahu k nárokům osob postižených minulým režimem. Konkrétně pak odkázala na nálezy sp. zn. I. ÚS 605/03 ve věci V. F., sp. zn. I. ÚS 565/03 ve věci L. K., sp. zn. I. ÚS 712/05 ve věci V. F. a sp. zn. I. ÚS 2366/07 ve věci P. Š.

Městský soud v Praze napadeným rozsudkem žalobu zamítl, když se ztotožnil se závěry žalované. Neshledal důvodnou námitku žalobkyně o nepřezkoumatelnosti napadeného rozhodnutí, která měla spočívat v neuvedení konkrétního ustanovení, podle něhož činil vyplácený starobní důchod zemřelého manžela žalobkyně ke dni 1. 7. 1990 nejvyšší přípustnou výměru starobního důchodu podle zák. č. 100/1988 Sb. Absence odkazu na konkrétní ustanovení zákona není podle městského soudu důvodem ke konstatování nepřezkoumatelnosti správního rozhodnutí, jak vyplývá i z judikatury Nejvyššího správního soudu – konkrétně z rozhodnutí sp. zn. 6 Ads 131/2007 a rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 6 A 825/95 Sb. Městský soud k věci samé dále uvedl, že mezi účastníky není sporu o tom, že manžel žalobkyně, který pobíral starobní důchod ku dni 1. 7. 1990 ve výši 3200 Kč, nepožádal o poskytnutí příplatku k důchodu podle § 25 odst. 7 zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. Proto se městský soud nejdříve zabýval zjištěním, zda ke dni účinnosti zákona (1. 7. 1990) mu vznikl nárok na příplatek k vyplácenému starobnímu důchodu. Poukázal na zmíněné ustanovení, podle něhož se příplatek k důchodu vyplácí jen do výše, která spolu s důchodem nepřevyšuje nejvyšší výměru starobního důchodu stanovenou zvláštním právním předpisem. Zde zákonodárce poukázal na zákon č. 100/1988 Sb., přičemž dle ustanovení § 24 odst. 1 písm. d) uvedeného zákona činí nejvyšší výměra starobního důchodu (podle názoru městského soudu) 3200 Kč. Jestliže tedy ke dni

1. 7. 1990 pobíral zemřelý manžel žalobkyně J. D. důchod ve výši 3200 Kč, pak s ohledem na ustanovení § 25 odst. 7 písm. b) zák. č. 119/1990 Sb. mu příplatek od 1. 7. 1990 nemohl být přiznán, neboť ten se vyplácí k důchodu jen do výše, která spolu s důchodem nepřevyšuje nejvyšší přípustnou výměru stanovenou zákonem č. 100/1988 Sb. Proto nemůže být přiznán ani příplatek k vdovskému důchodu žalobkyně dle ustanovení § 25 odst. 8 zák. č. 119/1990 Sb., neboť naposledy citované ustanovení odkazují právě na § 25 odst. 7 téhož zákona. Nelze tudíž požadovaný příplatek k důchodu žalobkyně ve výši 60 % výše příplatku, na nějž by měl nárok samotný poškozený, přiznat, neboť zemřelému manželu žalobkyně nárok na výplatu příplatku nevznikl. Proto byla žaloba podle ustanovení § 78 odst. 7 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“) zamítnuta. Pokud žalobkyně odkazovala na jednotlivá rozhodnutí Ústavního soudu, pak městský soud uvedl, že se projednávané problematiky nedotýkají, neboť žádné z těchto rozhodnutí nezpochybňuje ustanovení § 25 odst. 7 písm. b) či odst. 8 zák. č. 119/1990 Sb. Žádné z nich se netýká ustanovení, jež předepisuje, že příplatek k důchodu se poskytuje ode dne 1. 7. 1990 a že tento příplatek společně s důchodem se vyplácí pouze do výše nejvyšší přípustné výměry starobního důchodu stanovené zvláštním předpisem, jímž je zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.

Kasační stížností žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) napadá rozsudek městského soudu pro nesprávné právní posouzení věci; dovolává se tedy důvodu kasační stížnosti uvedeného v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Stěžovatelka z důvodů vyjádřených již v žalobě vyjadřuje přesvědčení, že příplatek k vdovskému důchodu po zemřelém manželu J. D. jí náleží, neboť ten byl nezákonně vězněn od 6. 3. 1951 do 6. 9. 1951 a byl rehabilitován podle zák. č. 119/1990 Sb. Zemřel, aniž mu byl příplatek podle § 25 odst. 7 zák. č. 119/1990 Sb. přiznán a žalobkyně má proto zato, že jako pozůstalá vdova má nárok na příplatek ve výši 60 % z toho, co by náleželo jejímu manželovi. Názor krajského soudu spočívající v tom, že příplatek k důchodu starobnímu nemohl být J. D. vyplácen proto, že ku dni 1. 7. 1990 pobíral důchod v maximální možné výši 3200 Kč by mohl obstát, pokud by J. D. zemřel před 1. 1. 1996. Zvláštním předpisem, který limitoval maximální výši důchodu, je totiž ustanovení § 24 odst. 4 zák. č. 100/1988 Sb., ten však byl zrušen ke dni 31. 12. 1995. To znamená, že od 1. 1. 1996 mohl být jmenovanému příplatek vyplácen. Protože se tak nestalo – J. D. zemřel X – náleží příplatek vdově po zemřelém, a to ve výši 60 % z částky, která by mu náležela. K závěru městského soudu o neaplikovatelnosti nálezů Ústavního soudu na projednávanou věc stěžovatelka připustila, že tyto se skutečně netýkají přímo příplatku k důchodu podle zákona č. 119/1990 Sb., ale týkají se obdobného nároku pro identickou skupinu osob – jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb.; nicméně právní zásady v těchto nálezech obsažené lze aplikovat i ve prospěch stěžovatelky, neboť jde o přístup k výkladu zákona. Stěžovatelka má zato, že její výklad zákona odpovídá obecným principům, který vyjádřil Ústavní soud ČR ve svém nálezu ze dne 12. 3. 2001, sp. zn. II. ÚS 187/2000 ve věci J. M. *„Záměrům rehabilitace nelze bránit pozitivně právním dogmatismem při výkladu právních norem. Ustanovení rehabilitačních předpisů je právě s ohledem na jejich smysl a účel zapotřebí interpretovat extenzivně ve prospěch postižených osob. Na rozdíl od restitucí majetku takový výklad nemůže vést k nepřipustným zásahům do práv jiných osob“*. Stěžovatelka navrhuje, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a vrátil věc městskému soudu k novému projednání.

Podle obsahu spisu se žalovaná ke kasační stížnosti nevyjádřila.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek z hledisek uvedených v ustanovení § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody uvedenými v kasační stížnosti. Kasační stížnost neshledal Nejvyšší správní soud důvodnou především proto, že výrok rozsudku Městského soudu v Praze, jímž byla žaloba zamítnuta, je věcně správný. Některý z důvodů, o něž městský soud opřel svůj výrok však není správný a nemůže obstát, v podstatně a převažující míře však

tyto důvody ob stojí. Nesprávné důvody proto nahradí Nejvyšší správní soud důvody svými, neboť by bylo neekonomické, aby z uvedených příčin zrušil rozsudek městského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení jen proto, aby žalobu opět zamítl, ale s poněkud jiným (doplněným) odůvodněním za situace, kdy napadené rozhodnutí žalované odpovídá skutkovému stavu věci i zákonu.

Pro posouzení uplatněné kasační námitky je třeba z obsahu soudního a správního spisu konstatovat tyto podstatné skutkové okolnosti, z nichž většina ovšem není mezi účastníky sporná:

Zemřelému manželu stěžovatelky J. D., narozenému X, který byl výkonným letcem, byl od 1. 1. 1957 přiznán výsluhový důchod podle § 27 zákona č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení, který byl od 1. 7. 1964 podle nových předpisů považován za důchod invalidní. Od 1. 1. 1971 byl tento důchod podle § 11 zák. č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení, přepočten pravomocným rozhodnutím právního předchůdce žalované – Úřadem důchodového zabezpečení v Praze ze dne 8. 1. 1971, na důchod starobní. Tento důchod byl pravidelně zvyšován dle veškerých zákonných opatření následujících po tomto datu. Ve spise je např. založeno sdělení Úřadu důchodového zabezpečení v Praze ze dne 26. 2. 1976, podle něhož byl manžel stěžovatelky dosavadní důchod ve výši 2600 Kč zvýšen od 2. 1. 1976 na částku 2880 Kč měsíčně. Dalším zdrojem pro možnou rekonstrukci výše starobního důchodu v následujících letech je záznam žalované o přehledu tzv. „akcí“, jimiž jsou nazývány zákony či nařízení vlády o zvyšování důchodů v letech 1990 až 1996 (kdy manžel stěžovatelky zemřel). Prvním z těchto opatření bylo nařízení vlády ČSFR č. 231/1990 Sb. o zvýšení vyplácených důchodů a hranic nízkých důchodů, které jsou jediným zdrojem příjmů, podle něhož byl s účinností od 1. 10. 1990 zvýšen důchod manžela stěžovatelky o 329 Kč měsíčně na celkových 3619 Kč měsíčně, takže před tím činil 3290 Kč měsíčně – tedy i k datu 1. 7. 1990. V § 3 odst. 3 tohoto Nařízení se uvádí, že zvýšení důchodů náleží i nad nejvyšší výměry důchodů nebo úhrnu důchodů a nad nejvyšší výměry stanovené pro souběh důchodů nebo úhrnu důchodů a zvýšení důchodu pro bezmocnost; výše důchodu nebo úhrnu důchodů však po zvýšení nesmí přesáhnout částku 3800 Kč měsíčně. Dalším opatřením je Zákon č. 46/1991 Sb. o zvyšování důchodů, ve znění zákona ČNR č. 37/1993 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 7. 1991, podle něhož od splátky důchodu splatné po 28. 2. 1991 se vyplácené důchody a důchody přiznané do 31. 12. 1991 zvyšovaly o 8 %. Takto byl upraven i dosavadní důchod manžela stěžovatelky o 399 Kč měsíčně, jelikož však součet původní výše důchodu 3619 Kč a tohoto zvýšení přesáhl nejvyšší přípustnou výměru stanovenou v § 5 odst. 2 uvedeného zákona, *byl omezen od 1. 3. 1991 na částku 3800 Kč měsíčně*. V pořadí třetím opatřením byl zákon č. 246/1991 Sb., o druhém zvýšení důchodů v roce 1991, podle něhož od splátky důchodu splatné po 30. 6. 1991 se vyplácené důchody a důchody přiznané do 31. 12. 1991 zvyšují o v zákoně konkrétně uvedené pevné částky – v případě manžela stěžovatelky šlo o částku 110 Kč měsíčně. Pro zvýšení důchodů platilo obdobně ustanovení § 5 odst. 2 zák. č. 46/1991 Sb. o nejvyšší přípustné výměře důchodu, tedy 3800 Kč měsíčně. Znamená to tedy, že důchodu zemřelého manžela stěžovatelky se zákon č. 246/1991 Sb. nedotkl. Dalším, v pořadí již třetím opatřením, byl zákon č. 116/1992 Sb. o zvýšení důchodů v roce 1992, podle něhož se opět důchody přiznané před 1. 1. 1992 a důchody přiznané v roce 1992 zvyšují o pevnou částku stanovenou podle roku přiznání a druhu důchodu. U manžela stěžovatelky šlo o částku 290 Kč měsíčně, avšak podle ustanovení § 6 odst. 1 uvedeného zákona platilo znovu omezení maximální možnou výměrou důchodu ve výši 3800 Kč měsíčně. Dalším zákonem (v pořadí čtvrtým), kterým se zvyšovaly důchody, byl zákon č. 547/1992 Sb. o zvýšení důchodů v roce 1993, podle něhož se důchody, m. j. též starobní, zvyšovaly od 1. 1. 1993 o splátky důchodu splatné po 28. 2. 1993 o 10 % měsíční výše důchodu, která občanu náležela ke dni, od něhož se důchod zvyšuje. Podle ustanovení § 4 odst. 1 tohoto ustanovení se posunula horní hranice pro možné zvýšení důchodu

na částku 4200 Kč měsíčně. Pro manžela stěžovatelky to znamenalo zvýšení o 380 Kč měsíčně na 4180 Kč měsíčně. Takto byl postupně dále jeho starobní důchod zvyšován od listopadu 1993 na 4480 Kč měsíčně, od roku 1994 na 5124 Kč měsíčně, od roku 1995 na 5620 Kč měsíčně a od dubna 1996 na 6256 Kč měsíčně. Z této částky byl také přiznán a vyměřen vdovský důchod stěžovatelky.

Dále z obsahu spisu vyplývá, že stěžovatelka podala dne 1. 1. 2005 žádost o poskytnutí příplatku k vdovskému důchodu dle Nařízení vlády č. 622/2004 Sb., současně žádost na vyplacení příplatku k důchodu zemřelého manžela podle § 25 odst. 7 zák. č. 119/1990 Sb. s tím, že tomuto měl vyplácen od 1. 1. 1990 do 6. 5. 1996 a konečně pak žádost o příplatek k vdovskému důchodu podle § 25 odst. 8 zák. č. 119/1990 Sb. po svém zemřelém manželovi panu J. D. Mezi účastníky je nesporné a bezpečně bylo zjištěno, že J. D. (krom toho, že byl držitelem osvědčení podle § 8 zák. č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození, podle něhož byl ve smyslu ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) a odst. 2 cit. zákona, účastníkem národního boje za osvobození a započítala se mu takto doba od 1. 6. 1939 do 5. 5. 1945 jako příslušníku československé armády v zahraničí – byl výkonným letcem od 8. 6. 1939 do 5. 5. 1945), byl vězněn v období od 6. 3. 1951 do 5. 9. 1951 pro přečin poškozování zájmů republiky v cizině podle § 41 odst. 1 zák. č. 231/1948 Sb., a to na základě rozsudku Okresního soudu trestního v Praze ze dne 8. 6. 1951, sp. zn. 28 T 74/51. V řízení podle zákona č. 82/1968 Sb., uvedené rozhodnutí zrušil Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 19. 3. 1969, sp. zn. 11 Tzr. 1/69 a následným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 9. 10. 1969, sp. zn. 1 T 116/69 byl jmenovaný zproštěn obžaloby. V rehabilitačním řízení podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, provedeném u Obvodního soudu pro Prahu 2, bylo dne 2. 1. 1991 rozhodnuto, že i když se na žalovaný skutek poškozování zájmů republiky v cizině vztahuje provedení rehabilitace přímo ze zákona, nemůže být o jeho žádosti rozhodnuto kladně, neboť není splněna podmínka § 2 odst. 1 věty první zák. č. 119/1990 Sb., neboť řízení skončilo zprošťujícím rozsudkem a z tohoto důvodu ho nelze považovat za pravomocně odsouzeného dle ustanovení § 2 uvedeného zákona. Nato J. D. uplatnil žádost o odškodnění dle zák. č. 119/1990 Sb. u Ministerstva spravedlnosti ČR dle ustanovení § 23 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb. a bylo mu v plné výši přiznáno jednorázové odškodnění dle ustanovení § 23 odst. 1 uvedeného zákona.

Rozhodnutím ze dne 12. 12. 2005, č. X, zamítla žalovaná žádost o úpravu vdovského důchodu podle § 25 odst. 8 zákona o soudní rehabilitaci s odkazem na shora uvedená zjištění, z nichž dovodila, že přestože byl její manžel neoprávněně vězněn v době od 6. 3. 1951 do 5. 9. 1951 pro trestný čin jinak podléhající rehabilitaci podle zák. č. 119/1990 Sb., a přestože byl zproštěn obžaloby podle ustanovení § 226 písm. a) trestního řádu a tím plně rehabilitován, stalo se tak podle zák. č. 82/1968 Sb. a nikoliv podle zákona o soudní rehabilitaci z roku 1990. Nebyl tudíž účasten rehabilitace podle § 25 odst. 7 naposledy uvedeného zákona. Rozsudkem ze dne 14. 4. 2006, č. j. 2 Cad 6/2006 – 14, Městský soud v Praze uvedené rozhodnutí žalované zrušil a věc jí vrátil k dalšímu řízení. Odkázal na ustanovení § 34 zák. č. 119/1990 Sb., podle něhož se ustanovení tohoto zákona užijí též v případě, kdy byl rozsudek zcela nebo zčásti zrušen do dne účinnosti tohoto zákona na základě mimořádného opravného prostředku podaného podle trestního řádu nebo podle zákona č. 82/1968 Sb. o soudní rehabilitaci. Z tohoto ustanovení tudíž vyplývá, že rehabilitace dle zákona č. 82/1968 Sb. je postavena na roveň rehabilitaci dle zákona č. 119/1990 Sb. Jestliže tedy byl manžel stěžovatelky rehabilitován dle zákona č. 82/1968 Sb. pro trestný čin, který je uveden v § 2 odst. 1 písm. b) zák. č. 119/1990 Sb., vzniká nezákonně odsouzenému jak nárok na odškodnění podle § 23 uvedeného zákona, které mu již bylo přiznáno, tak nárok na úpravu důchodu podle § 25 téhož zákona. Jelikož však manžel stěžovatelky zemřel dne X, použijí se ustanovení § 25 odst. 1, 2, 3, 6 a 7 uvedeného zákona pro rozhodování o úpravě

výše důchodu stěžovatelky. Dalším rozhodnutím ze dne 29. 5. 2006, č. X, žalovaná znovu žádost stěžovatelky o úpravu vdovského důchodu podle § 25 odst. 8 zákona č. 119/1990 Sb. zamítla s odůvodněním, že i když byl zemřelý manžel účasten rehabilitace podle uvedeného zákona za dobu od 6. 3. 1951 do 5. 9. 1951, nárok na příplatek podle § 27 odst. 7 uvedeného zákona mu nevznikl, neboť jeho starobní důchod činil maximálně možnou výši (přípustnou výměru). K žalobě stěžovatelky Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 28. 1. 2009, č. j. 4 Cad 80/2006 – 18, zrušil napadené rozhodnutí žalované pro nepřezkoumatelnost spočívající v nedostatku důvodů a věc jí vrátil k dalšímu řízení. Žalovaná poté vydala napadené rozhodnutí, které je předmětem tohoto přezkumného řízení soudního.

Nutno ještě poznamenat, že rozhodnutím žalované ze dne 26. 7. 2006, č. X, byla zamítnuta stěžovatelčina žádost na vyplacení příplatku k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona č. 119/1990 Sb., který náležel jejímu zemřelému manželovi J. D. za období od 1. 1. 1990 do 6. 5. 1996 s odůvodněním, že nárok na něj měl její manžel, který jej však za svého života neuplatnil. Jinému subjektu pak nárok na výplatu náleží jen jestliže o něm bylo rozhodnuto za života zemřelého, eventuálně pokud vstoupil z titulu procesního nástupnictví do řízení, v němž byl takový nárok uplatněn. Rozsudkem ze dne 15. 6. 2007, č. j. 3 Cad 86/2006, Městský soud v Praze žalobu podanou proti tomuto rozhodnutí zamítl, když se v podstatě ztotožnil s názorem žalované, že pokud požadavek na úpravu důchodové dávky dle zákona o soudní rehabilitaci nebyl vznesen již za života zemřelého manžela žalobkyně, nedá se použít pravidlo sukcese, které je upraveno v ustanovení § 26 zákona o soudní rehabilitaci, pokud jde o úpravu důchodové dávky příplatkem podle § 27 odst. 7 téhož zákona. Nebyly rovněž splněny podmínky procesního nástupnictví uvedené v § 63 odst. 1 zák. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Kasační stížnost proti tomuto rozsudku Městského soudu v Praze podána nebyla.

Konečně pak nutno uvést, že rozhodnutím žalované ze dne 12. 12. 2005, č. X, byl stěžovatelce přiznán příplatek k vdovskému důchodu ve výši 175 Kč za věznění jejího manžela v době od 6. 3. 1951 do 5. 9. 1951 podle § 2 odst. 2 Nařízení vlády č. 622/2004 Sb., a to od 8. 1. 2005.

Závěrem nutno připomenout z obsahu dávkového spisu, že pan J. D. uplatnil dne 6. 1. 1992 nárok na úpravu starobního důchodu podle § 24 zák. č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, z důvodu neplatného skončení pracovního vztahu dnem 31. 1. 1951. Rozhodnutím žalované ze dne 25. 3. 1992, č. X, byla jeho žádost zamítnuta s odůvodněním, že důchody upravované podle § 24 zákona o mimosoudních rehabilitacích se podle ustanovení § 26 tohoto zákona přepočítávají podle těch předpisů, podle nichž byly tyto důchody přiznány. Důchod žadatele byl přiznán podle ustanovení § 11 zák. č. 101/1964 Sb. v maximální možné výši, přičemž uvedené omezení výše důchodu platí i při úpravě podle zákona o mimosoudních rehabilitacích. Úpravu podle § 24 tohoto zákona lze provést jen tehdy, je-li to pro občana výhodnější než podle obecných předpisů důchodového zabezpečení; protože výpočet podle zákona o mimosoudních rehabilitacích výhodnější není, musela být žádost zamítnuta.

Zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, obsahuje různé typy odškodnění pro osoby, jež byly postiženy odsouzením za činy, jež posléze zákonodárce rehabilitoval. V rámci této satisfakce bylo v § 25 zakotveno i právo na odškodnění újmy, která těmto nezákonně odsouzeným vznikla jako důsledek věznění též v oblasti důchodového pojištění (neboť jejich nároky byly různým způsobem omezeny jak ve vztahu k dobám pojištění, tak i započitatelných příjmů). Ustanovení § 25 cit. zákona je tedy speciální úpravou odškodnění pro oblast důchodového pojištění, což ostatně zákonodárce předesešlá v úvodu tohoto ustanovení. Zvoleným řešením byla jednak možnost přepočtu důchodu (jenž si nadále ponechal zcela svůj charakter

a povahu dávky důchodového pojištění a sdílí režim všech dávek důchodového pojištění bez jakýchkoliv odchylek), nebo příplatku k důchodu (§ 25 odst. 7), jenž se ovšem podle předpisů důchodového pojištění (§ 98 zák. č. 155/1995 Sb.), stává rovněž součástí důchodu. Takovéto řešení bylo nutné již z toho důvodu, aby v budoucnosti bylo možno zachovávat výhody spojené například s valorizací dávek důchodového pojištění. Není tudíž možno vztah úpravy obsažené v § 25 zák. č. 119/1990 Sb. a předpisů o důchodovém pojištění chápat jako vztah speciálního a obecného, ale na úpravy důchodu z titulu soudní rehabilitaci je nutno nahlížet jako na integrální součást dávek důchodového pojištění. Pro důchody upravené z důvodu soudní rehabilitace tak nadále platí veškerá obecná ustanovení, například o nároku či výplatě těchto dávek.

V projednávané věci je rozhodující pro posouzení stěžovatelčina nároku ustanovení § 25 odst. 7 a odst. 8 zák. č. 119/1990 Sb., jakož i jejich vzájemný vztah, a to v návaznosti na ustanovení § 24 odst. 4 tehdy platného zákona o sociálním zabezpečení č. 100/1988 Sb.

Podle § 25 odst. 7 zák. č. 119/1990 Sb. může poškozený žádat, aby mu byly místo nároků vyplývajících z ustanovení předchozích odstavců poskytnuty měsíční příplatky k důchodu v částce:

- a) 20 Kč za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody, ve kterém poškozený konal práce za zvláště obtížných pracovních podmínek, které by odůvodňovaly jejich posuzování jako zaměstnání I. nebo II. pracovní kategorie,
- b) 15 Kč za každý měsíc vazby a výkonu trestu odnětí svobody v ostatních případech.

Příplatek k důchodu se poskytuje ode dne 1. 7. 1990, byl-li poškozený k tomuto dni poživitelem důchodu. Stane-li se poškozený poživitelem důchodu po tomto dni, poskytuje se příplatek k důchodu od přiznání dávky. Příplatek k důchodu se vyplácí jen do výše, která spolu s důchodem nepřevyšuje nejvyšší přípustnou výměru starobního důchodu stanovenou zvláštním předpisem ⁸⁾. Pod čarou pak je odkaz na § 24 odst. 4 zák. č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení, podle něhož nejvyšší výměra starobního důchodu včetně zvýšení za dobu dalšího zaměstnání po vzniku na tento důchod činí 3800 Kč měsíčně.

Podle § 25 odst. 8 zák. č. 119/1990 Sb., se ustanovení odstavců 1, 2, 3, 4, 6 a 7 použijí obdobně pro úpravu výše důchodů, z které byly vyměřeny vdovský a sirotčí důchod, a pro poskytování příplatků k těmto důchodům. Výše příplatku k vdovskému důchodu činí 60 %, k sirotčímu důchodu, jde-li o oboustranně osiřelé dítě 50 % a jde-li o jednostranně osiřelé dítě 30 % z částek stanovených v odstavci 7.

Podle odst. 9 téhož ustanovení se výše důchodu podle odst. 8 upraví s účinností ode dne 1. 7. 1990 těm pozůstalým, kteří k tomuto dni byli poživiteli vdovského nebo sirotčího důchodu. Stane-li se pozůstalý poživitelem vdovského nebo sirotčího důchodu po tomto datu, upraví se výše důchodu až od jeho přiznání. Obdobně se postupuje i při poskytování příplatků k důchodu podle odst. 8.

Mezi účastníky není sporu o tom a v řízení bylo bezpečně zjištěno, že stěžovatelka je vdovou po J. D., narozeném X, zemřelém dne X, politickém vězni, který byl neoprávněně odsouzen a vězněn pro trestný čin, za který byl později rehabilitován způsobem předpokládaným příslušnými ustanoveními zákona č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci, pro možnost poskytnutí příplatku k důchodu vdově po zemřelém politickém vězni (rehabilitace podle zákona č. 82/1968 Sb. byla podle ustanovení § 34 zákona č. 119/1990 Sb. postavena na roveň rehabilitaci podle zák.

č. 119/1990 Sb.). Je rovněž nesporné, že doba protiprávního věznění trvala celých 6 měsíců, a to od 6. 3. 1951 do 6. 9. 1951 a že manžel stěžovatelky bylo rozhodnutím Ministerstva spravedlnosti přiznána podle § 23 zákona o soudní rehabilitaci náhrada za ztrátu na výdělku po dobu věznění a náhrada nákladů vazby a náhrada nákladů trestního řízení v celkové výši 13 171 Kč. Mezi účastníky není rovněž sporu o tom, že stěžovatelčin manžel J. D. za svého života o příplatek k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci nepožádal.

Při posuzování sporného nároku stěžovatelky si především s ohledem na obsah jejich kasačních námitek musel Nejvyšší správní soud odpovědět na několik otázek:

1. Jaký vliv na posuzovaný nárok má skutečnost, že manžel stěžovatelky pan J. D. nepožádal během svého života o poskytnutí příspěvku ke starobnímu důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci,
2. jaký význam pro posouzení věci má skutečnost, že k datu účinnosti uvedeného zákona, tj. k 1. 7. 1990, činil jeho starobní důchod 3290 či 3200 Kč (v tomto směru se liší údaj v dávkovém spise s obsahem vyjádření žalované a ostatně i s údajem v napadeném rozhodnutí žalované), když je nesporné, že k tomuto datu nedosahoval částky 3800 Kč měsíčně,
3. má na posuzovanou věc vliv skutečnost, že již k datu 1. 3. 1991 činil starobní důchod jmenovaného částku 3800 Kč měsíčně,
4. jaký význam pro posuzovanou věc má skutečnost, že zák. č. 100/1988 Sb., tedy jeho ustanovení § 24 odst. 4, byl k datu 31. 12. 1995 zrušen a ku dni úmrtí J. D. tudíž již neplatil,
5. lze zamítnutí stěžovatelčiny žádosti žalovanou a posléze zamítnutí žaloby ze strany Městského soudu v Praze označit za formalistický přístup k výkladu právních předpisů z hlediska nálezů Ústavního soudu ČR k této problematice se vztahujících?

Na prvou z položených otázek si Nejvyšší správní soud odpověděl shodně s Městským soudem v Praze tak, že pro posuzovanou věc je zcela nerozhodné, že zemřelý manžel stěžovatelky sám o příplatek podle § 25 odst. 7 uvedeného zákona nepožádal. Pokud by mu totiž nárok vznikl a trval včetně nároku na jeho výplatu až do dne jeho smrti, stal by se nepochybně součástí starobního důchodu, z něhož by nepochybně byl stěžovatelce vyměřen důchod vdovský.

Na druhou položenou otázku, tj. jaký význam má pro posuzovanou věc skutečnost, že v době vstupu účinnosti zákona o soudní rehabilitaci činil starobní důchod zemřelého manžela stěžovatelky 3200 či 3290 Kč, Nejvyšší správní soud (na rozdíl od městského soudu) odpovídá, že tento fakt zůstává zcela bez vlivu na posuzovanou věc. Ať již činila výše důchodu zemřelého 3200 či 3290 Kč, je to pro posouzení věci nerozhodné, neboť nejvyšší přípustná výměra důchodu, na kterou odkazovalo ustanovení § 25 odst. 7 uvedeného zákona, činila podle § 24 odst. 4 zák. č. 100/1988 Sb. 3800 Kč a je nepochybné, že v uvedený den této částky starobní důchod pana J. D. nedosahoval. Městský soud si zřejmě zaměnil ustanovení § 24 odst. 4 zák. č. 100/1988 Sb. s ustanovením § 24 odst. 1 písm. b) téhož zákona, podle něhož v zaměstnání I. pracovní kategorie, z níž byl zřejmě přiznán manžel stěžovatelky starobní důchod, činila maximální hranice důchodu starobního částku 3250 Kč. Zákon o soudní rehabilitaci však nejvyšší přípustnou výměru nevztahoval k hranicím pro jednotlivé pracovní kategorie, když výslovně odkázal na § 24 odst. 4 téhož zákona, tedy na nejvyšší výměru starobního důchodu ve výši 3800 Kč měsíčně. Pokud by tedy J. D. požádal v roce 1990 (event. až do 28. 2. 1991) o přiznání příplatku k důchodu podle zákona o soudních rehabilitacích, pak by nepochybně nárok na něj měl a mohl mu být vyplácen.

S tím souvisí odpověď na otázku třetí, totiž jaký vliv na posuzovanou věc má skutečnost, že po zvýšení důchodu k 1. 3. 1991 dosáhla výše jeho starobního důchodu částky 3800 Kč měsíčně. Na tuto otázku si musel Nejvyšší správní soud odpovědět, že vliv zcela zásadní a rozhodující. Od uvedeného data by mu totiž příplatek k důchodu přiznán a vyplácen být nemohl, neboť jeho důchod spolu se zvýšením podle výše již citovaného zákona č. 46/1991 Sb. přesáhl částku 3800 Kč a příplatek k důchodu, pokud by mu byl dříve přiznán, by mu musel přestat být vyplácen. Vzhledem k dalším zvyšováním důchodů podle jednotlivých zákonů z let 1991 – 1996, by se již nikdy neobnovil.

Tento závěr dává také odpověď na otázku, jaký vliv má na posuzovanou věc skutečnost, že zák. č. 100/1988 Sb. byl ještě před smrtí manžela stěžovatelky zrušen. Zrušení zákona zůstává zcela bez vlivu na předchozí závěr o tom, že již k datu 1. 3. 1991 nemohl být vyplácen příplatek k důchodu pana J. D. a pokud by i před tímto datem vyplácen byl, přestal by být vyplácen a nebyl by již součástí jeho důchodu k uvedenému datu. Pokud pak stěžovatelce byl její vdovský důchod vyměřen z částky starobního důchodu zemřelého manžela, který pobíral ku dni 6. 5. 1996, tj. 6256 Kč měsíčně, bez příplatku podle zák. č. 119/1990 Sb., bylo toto rozhodnutí správné a v souladu se zákonem. Jak již bylo výše uvedeno, případný příplatek se stává integrální součástí důchodu a pokud zemřelému manželů nemohl být vyplácen k datu jeho úmrtí, nemohl se stát jeho součástí, tedy součástí důchodu starobního, z něhož byl stěžovatelce vyměřen důchod vdovský. To vyplývá z ustanovení § 25 odst. 8 zák. č. 119/1990 Sb. podle něhož se ustanovení odst. 1, 2, 3, 4, 6 a 7 užití obdobně i pro úpravu důchodů pozůstalých osob.

Shodně s městským soudem je Nejvyšší správní soud přesvědčen, že z nálezů Ústavního soudu nelze v projednávané věci ve prospěch stěžovatelčina nároku nic příznivého vytěžit, byť se se stěžovatelkou ztotožňuje v tom, že se nepochybně dotýkají identické skupiny osob, tedy nezákonně odsouzených a pozůstalým po nich, jimž vzniklo právo na odškodnění újmy vzniklé v důsledku neoprávněného věznění. Zákon č. 119/1990 Sb. v ustanovení § 25 odst. 7 a 8 podle názoru Nejvyššího správního soudu nepřipouští jiný výklad než ten, který byl zaujat v tomto rozsudku. Záměrem zákonodárce nepochybně bylo poskytnout satisfakci osobám postiženým komunistickým režimem za příkoří, jež bylo s vězněním spojeno, a to i v oblasti důchodového pojištění. Jako každé odškodnění mělo i toto zákonné limity, a ty byly v případě důchodů dány m. j. nejvyšší přípustnou výměrou dávky důchodového zabezpečení v případě samotné poškozené osoby, nad níž nebylo možno odškodné přiznat, což pak nalezlo adekvátní odraz i ve výši důchodu vdovského. V žádném případě však nejde ze strany orgánů, které o věci rozhodovaly, o bránění záměrům rehabilitace pozitivně právním dogmatismem při jeho výkladu, jak se stěžovatelka domnívá, neboť zákonodárce možnost přiznání příplatku k důchodu zcela jednoznačně limitoval a toto ustanovení nelze pominout.

Ze všech uvedených důvodů Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná a že tudíž Městský soud v Praze postupoval správně, když žalobu proti napadenému rozhodnutí zamítl, byť tak učinil z poněkud jiných důvodů než výše vyložených. Proto byla kasační stížnost pro nedůvodnost zamítnuta (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

O nákladech řízení bylo rozhodnuto za použití § 60 odst. 1, 2 s. ř. s. ve vztahu k § 120 s. ř. s. tak, že žádný z účastníků nemá na jejich náhradu právo; stěžovatelka totiž neměla v řízení úspěch, proto jí právo na náhradu nákladů řízení nenáleží a žalovaná takové právo nemá v důsledku zákonné úpravy (§ 60 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. listopadu 2010

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu